

KIMYO YO'NALISH TALABALARINING LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI"

Kamalova Nilufar Dilshod qizi

Namangan davlat universiteti 1 kurs doktranti.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada kimyo yo'nalish talabalarining leksik kompetensiyasini rivojlantirish va ushbu jarayonda axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Axborot, kompyuter, kimyo, talaba, o'quvchi, internet tarmog'i, jarayon, ta'lim, kompetensiya.*

Hozirgi kunda axborot va kompyuter texnologiyalari kundalik turmushimizning barcha sohalarida keng kirib kelgan va eng ko'p ishlatiladigan tushunchalarga aylanib qoldi. Jamiyatda qaysi sohaga qaramaylik unda axborot va kompyuter texnologiyalarini uchratish mumkin. Axborot texnologiyalarining jadal suratlarda rivojlanib borayotgani oliy ta'lim muassasilari kimyo fanini o'qitish jarayoniga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Kimyo fanini o'qitish jarayonida yangi axborot va kompyuter texnologiyalarini qo'llash oddiy an'anaviy o'qitish tizimiga nisbatan o'quv jarayonining tubdan o'zgarishiga, talaba-o'quvchilarni kimyo faniga bo'lgan qiziqishlarini oshishiga, ularni ilm olishga, olgan bilimlari darajasini kengaytirilishiga sabab bo'lmoqda. Zamonaviy axborot va kompyuter texnologiyalari juda keng imkoniyatli ta'lim tizimi hisoblanadi. Bunga kompyuter tarmoqlari, internet, elektron ta'lim resurslari: elektron darslik, elektron o'quv qo'llanma, virtual stendlar, multimediya vositalari, axborot tizimlarini boshqarish, axborotlarni uzatish kabilar kiradi. Kimyo fanini o'qitish jarayoniga zamonaviy axborot va kompyuter texnologiyalarini qo'llash o'qituvchi uchun haddan tashqari imkoniyatlar eshigini ochib beradi.

Hozirgi vaqtda tez sur'atlarda rivojlanayotgan dunyoviy axborotlashtirish jarayonlar bormoqda, shu sababli global gidroekologik muommolarni tushunish va o'rganish uchun, qishloq va suv xo'jaligi vazirligi ta'sarrufidagi oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlarida tayyorlanayotgan mutaxassislar ham, matematik modellar, internet tarmog'i axborot va ma'lumotlaridan foydalanish sohasida chuqurroq bilim olishi va ko'nikmalarga ega bo'lishini taqazo etmoqda. Ular o'z navbatida, gidrokimyoviy axborot va ma'lumotlaridan, elektron o'quv qo'llanmalaridan foydalanib, mutaxassisliklariga oid amaliy masalalar va vazifalarni echishlari, o'zlari uchun kerakli axborot va ma'lumotlarni topish,

yig'ish, qayta ishlash, saqlash va uzatish ko'nikmalarini hosil qilishlari lozimdir. Axborot texnologiyalari vositasi yordamida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish natijasida masofaviy o'qish imkoniyati ham tug'iladi. Internet tarmog'i yordamida masofaviy ta'lim olish mukammal ravishda takomillashib bormoqda. Bu imkoniyat yordamida talabalar kimyo fanidan faqatgina darsliklar doirasida emas, balki, dunyo bo'yicha kimyo faniga oid yangiliklardan baxramand bo'lishlari mumkin. Kompyuter texnikasi vositasida internet tarmog'idan foydalanib - yuqori malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash, ularning malakasini oshirishni yo'lga qo'yishni, ilmiy-texnik va o'quv-metodik yangiliklarning so'nggi yutuqlaridan foydalanish imkoniyati yaratiladi. Mamlakatimizda har tomonlama yetuk va barkamol avlodni tarbiyalab voyaga yetkazish, ularni dunyo standartlariga javob bera oladigan mutaxassis kadr bo'lib yetishuvini ta'minlash oliy o'quv yurtlari professor o'qituvchilari oldiga o'z kasbiga nisbatan nihoyatda mas'uliyatli yondashuvni talab qiladi. Mana shular professoro'qituvchilarning o'z ustlarida ishlashni, kam vaqt sarflab, ko'p ma'lumot berish yo'llarini izlab topishni taqozo etadi

Bo'lg'usi kimyogar o'qituvchilarni o'qitishda va intellectual qobiliyatini oshirishda interfaol xujjat «Vazifalar to'plami»ni ham qo'llash mumkin. O'quv - uslubiy jarayonda qo'llash uchun pedagogik - multimedia elektron darsliklari va master-shablonlarning yangi turlarini yaratish uchun - Microsoft Office, Microsoft ning zamonaviy paket dasturlaridan foydalanish, MS Word, Power Point, EPublisher, Exel elektron jadvali, ma'lumotlar bazasi (Access) kabi dasturlarni qo'llash ham mumkin. Yuqoridagi dasturlarga asoslangan holda, multimedia mastershablonlariga tayanib bilim berish, olingan bilimlarni reyting tizimi asosida sinab ko'rish, keng qamrovli va yuqori darajadadir. Oliy o'quv yurtlarida "«Umumiy kimyo", "Anorganik kimyo", "Analitik kimyo", "Organik kimyo", "Fizik va koloid kimyo", "Kimyoviy texnologiya", "Biokimyo" fanlarini, AKT bilan uzviy bog'lab o'qitish, bunda zamon talabiga mos AKT va pedagogik texnologiyalar elementlaridan foydalanish imkonini yaratadi. AKT ta'limi - bu murakkab jarayon bo'lib, uni maktablarni kompyuterlar, elektron darsliklar bilan ta'minlash va Internetga ulanish bilan yakuniga yetkazib bo'lmaydi. AKT ta'limi, AKT vositalarini joriy etish orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish, ularni rivojlantirish va ulardan foydalanish nazariyasi, metodikasi va amaliyotini ta'minlaydigan, o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishning uchlik maqsadini amalga oshirishga qaratilgan holda kengroq ko'rib chiqilishi kerak va bunga o'qituvchining o'zi tayyor bo'lishi kerak. AKT ta'limining asosiy yo'nalishlari quyidagilarda o'z aksini topgan:

- 1) "bulutli" texnologiyalar asosida ta'lim muhitini shakllantirish;

2) ta'lim tizimini axborotlashtirishning texnik infratuzilmasini modernizatsiya qilish;

3) ta'lim tizimining elektron ta'lim resurslarini rivojlantirish;

4) ta'lim jarayoni ishtirokchilarining tarmoqdagi o'zaro axborot almashinuvini ta'minlash;

5) ta'limda masofaviy ta'limni kengaytirish;

6) AKT ta'limi sohasida kadrlar ko'lamini rivojlantirish;

Kimyo talabalarida leksik kompetentsiyani rivojlantirish ularning ushbu sohada tushunish va muloqot qilishlari uchun juda muhimdir. Ularning leksik malakasini oshirish uchun bir necha strategiyalar:

1. Lug'atni o'zlashtirish: Talabalarni faol o'rganishga va kimyoga oid so'z boyligini kengaytirishga undash. Buni muntazam o'qish, kartalardan foydalanish va so'z boyligini oshirish bilan shug'ullanish orqali amalga oshirish mumkin.

2. Kontekstli ta'lim: Kimyo mavzulari va tushunchalari kontekstida lug'atni o'rgatish. So'zlarni tegishli kontekstdagi ma'nolari bilan bog'lash orqali o'quvchilar yangi lug'atni yaxshiroq tushunishlari va saqlab qolishlari mumkin.

3. So'z turkumlari va so'z yasalishi: O'quvchilarga kimyoda so'z turkumlari va so'z yasalish shakllarini bilishga yordam bering. Prefikslar, qo'shimchalar va ildiz so'zlarni tushunish notanish atamalarning ma'nosini tushunishga yordam beradi.

4. Asl materiallardan foydalanish: Talabalarga ilmiy maqolalar, tadqiqot ishlari va darsliklar kabi haqiqiy kimyo materiallari bilan tanishtirish. Bu ularni fanga xos lug'at bilan tanishtiradi va umumiy tushunchasini yaxshilaydi.

5. Doimiy amaliyot: Talabalarga nutq va yozish vazifalarida yangi lug'atdan foydalanish uchun imkoniyat yarating. Ularni yangi o'rganilgan so'zlarni o'z tushuntirishlari va tavsiflarida qo'llashga undash.

Yodda tuting, izchil mashq qilish va kimyoga oid lug'at bilan tanishish o'quvchilarda kuchli leksik kompetensiyani rivojlantirishning kalitidir.

Kimyo yo'nalish talabalarining leksik kompetensiyasini rivojlantirish uchun, ularning axborot texnologiyalaridan foydalanishlarini rag'batlantirish mumkin. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi metodikalarni amalga oshirish mumkin:

1. Interaktiv darsliklar: Kimyo darsliklarini interaktiv bir dasturga aylantirish yordamida talabalar leksik kompetensiyalarini rivojlantirishlari mumkin. Bu dasturlar orqali talabalar so'zlarni, ularning ma'nolarini va ularni foydalanishni o'rganishlari mumkin.

2. Online maqollar: Kimyo so'zlarining ma'nolarini o'rganish uchun talabalarga online maqollar va animatsiyalar foydalanishlari mumkin. Bu

texnologiyalar talabalarining tushunishlarini kuchaytirishda va so'zlarni mantiqan mustahkamlashda yordam berishi mumkin.

3. Dasturlar va ilovlar: Kimyo so'zlarini o'rganish uchun mobil ilovlar va dasturlar foydalanishlari mumkin. Bu ilovlar orqali talabalar o'z vaqtida ma'nolarni o'rganishlari, so'zlar ustida ish qilishlari va shu so'zlar ustida test topshirishlar mumkin.

4. Veb-saytlar va platformalar: Kimyo so'zlarini o'rganish uchun maxsus saytlar va platformalardan foydalanishlari mumkin. Bu saytlar orqali talabalar so'zlarni o'rganishlari, ularning ma'nolarini bilishlari va so'zlar bilan bog'liq testlar topshirishlari mumkin.

Bu metodikalar orqali kimyo yo'nalish talabalarining leksik kompetensiyasini rivojlantirishgan va axborot texnologiyalaridan foydalanishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonuni. Lex.uz. O'RQ - 637-son. 23.09.2020 yil

2. "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-3775-sonli qarori;

3. Рахматов М. С., Бердиева З. М., Адизова Н. З. Перспективы атмосферных оптических линий связи нового поколения //Современные материалы, техника и технология. – 2013. – С. 134-135.

4. Кулдашева Ш. А., Ахмаджанов И. Л., Адизова Н. З. Закрепление подвижных песков пустынных регионов сурхандарьи с помощью солестойких композиций //научные исследования. – 2020. – С. 101.

5. МАВЛАНОВ Б. А., АДIZОВА Н. З., РАХМАТОВ М. С. изучение бактерицидной активности (со) полимеров на основе (мет) акриловых производных гетероциклических соединений //Будущее науки-2015. – 2015. – С. 207-209.

5. Уринова, О. У., Абдуллаева, У. Г., & Матмуродов, У. У. У. (2020). СОВРЕМЕННЫЕ АКТИВНЫЕ И ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ. Вестник науки и образования, (21-2 (99)), 62-64.

6. Нишонов, М. Ф., & Уринова, О. У. (2019). Оптимизация процесса повторения в системе непрерывного образования. Проблемы современной науки и образования, (12-1 (145)), 81-83.

7. Уринова, О. У. (2019). Дидактическое усовершенствование курса «Технологии обучения химии и проектирование». Проблемы современной науки и образования, (11-2 (144)), 78-80.
8. Нишонов, М. Ф., & Уринова, О. У. (2019). Оптимизация процесса повторения в системе непрерывного образования. Проблемы современной науки и образования, (12-1 (145)), 81-83.
9. Уринова, О. У. (2019). Дидактическое усовершенствование курса «Технологии обучения химии и проектирование». Проблемы современной науки и образования, (11-2 (144)), 78-80.
10. Уринова, О. (2022). Бўлажак мутахассисларни касбий фаолиятга тайёрлаш мазмуни. ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ, 5(1).
11. Уринова, О. У., & Хайиткулов, Д. Х. ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА, 33.
12. Уринова, О. У., & Саттаров, Б. С. (2015). Использование интерактивных мультимедийных технологий в обучении студентов-химиков в университетах Узбекистана. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (4-2), 168-171.
13. Fozilovich, N. M., Uljaevna, U. O., & Bakhtiyorovna, I. N. (2020). Modern technologies of project work in teaching chemistry. Проблемы современной науки и образования, (3 (148)), 52-54.